

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sancti Agobardi Archiepiscopi Lvgdvnensis Opera

Agobardus <Lugdunensis>

Parisiis, 1666

Liber adversùm dogma Felicis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14678

SANCTI
AGOBARDI
ARCHIEPISCOPI
LVGDVNENSIS
LIBER

*ADVERSVM DOGMA FELICIS
Episcopi Vrgellensis.*

Ad Ludovicum Pium Imperatorem.

CH R I S T I A N O R V M religiosissimo, benignorum benignissimo, mansuetorum tranquillissimo, Christi amatori, ideoque victori ac triumphatori piissimo Augusto, Domno gloriosissimo Hludovvico Imperatori, Agobardus quidam ex ultimis fidelibus servulis vestris, subterannexum opusculum sincerissimo ac subtilissimo sacroque acumini prudentiae vestrae dijudicandum direxi: quod edidi vel potius collegi adversus novam, immo ex veteri redivivam, haeresim, propter quosdam, quibus illud expedire putavi, sicut ibi latius continetur.

A

Pie igitur rector & domine, caput orbis, decus mundi, catholicorum omnium insignis gloria, qui inlustratis fidem, propagatis & pacem, obsecro mansuetudinem vestram, ut in contemplationem filij Dei, qui vestrum juvat imperium, præfatum opusculum perlustrare non dedignemini, ut vestro acerrimo ingenio probeatur, aut improbetur. Quia si probatur, illis, quibus profuturum est, ad legendum commendatur; si autem improbat, auctor ejus per vos emendatur. Apostolica namque doctrina omnes hortatur crescere in cognitione Domini nostri IESU CHRISTI, omnes jubet paratos esse ad satisfaciendum eis qui rationem poscunt de ea quæ in nobis est spe. Sacerdotem quoque esse vult amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Quod si semper sectandum fuit, quanto magis nunc, quando jam propinquum esse cernimus tempus illud de quo Dominus loquitur: *Veruntamen veniens filius hominis, putas inveniet fidem super terram?*

1. Petr. 3.

Tit. 1.

Luc. 18.

I. **P**OST obitum Felicis illius qui fuerat quondam Episcopus in sede Orgelletana, inventa est à nobis quædam scedula ab eo edita sub specie interrogationis & responsionis: quam cum legentes considerarem, inspeximus hominem diligenter & fraudulenter instaurasse, quantum in se fuit, omnem pravitatem dogmatis sui, in qua dudum fuerat detectus & convictus, & propter quam ab honore

episcopatus depositus. qui licet aliqua verba, quæ prius imprudenter efferebat, postea suppresserit, aliqua tamen nunc addidit, quæ tunc reticuit. Quam scedulam ego, ut potui, juxta veritatem fidei cum reprehendissem, vel reprehendendam publicassem, quidam ex fratribus, ut comperi, indignè tulerunt; & non perversitate animi, ut puto, sed simplicitate ingenij, arbitrati sunt me non id fecisse zelo fidei, sed zelo invidentiæ; sicut moris est eorum qui inanis gloriæ cupidi, idcirco bonis detrectant, ut se illis superponere nitantur; & si detractionibus obtinuerint ne illi admirentur, isti admirationis gloriam consequantur. Et quoniam non desunt inter nos tales quibus necesse sit & integritatem fidei cognoscere, per quam valeant malum perfidiæ declinare, & rectis judiciis obtemperare, ut mereantur in dogmate pietatis proficere; opportunum putavi ea quæ prædictus vir malè sensit, exaggeranda adsumere, & verbis ejus, in quibus à veritate fidei excessit, sanctorum Patrum sententias opponere; ut quisquis dignatus fuerit legere, agnoscat qua cautela catholicæ veritatis purissimum sensum sequatur.

II. Non ego hoc doctis & eloquentibus viris, qui cuncta hæc optimè dijudicando, probanda aut improbanda demonstrare sufficiunt, dico, qui forsitan nec dignabuntur legere hoc opus, rustica simplicitate compositum; sed meis similibus, quibus verè scio expedire ut fidem suam subtilissimè corrigant; qui incautè admirantes vitam prædicti Felicis, probanda putant cuncta quæ dixit; nescientes quia non ex

vita hominis metienda est fides, sed ex fide probanda est vita. Quanquam enim multi bene credentes, malè vivendo pereant; nullus tamen malè credens, bene vivendo salvatur. Solius enim omnipotentis Dei est nosse occulta hominum, vel quis cum reprehensibili vita humilem mentem gestet, aut quis cum laudabili vita superbam. Neuter enim perfectus est. Sed quis è duobus magis auctori displiceat, illi soli suppetit nosse. Scimus namque quia qui infirmitatis suæ bene sibi sunt conscij, sanctos se esse, etiamsi ab alijs dicantur, non credunt. Qui autem propter bonam conversationem, dum laudantur ab alijs, sanctos se esse confidunt, & idoneos se putant ad judicandum ceteros, & alios quidem propter vitam carnalem, alios autem propter fatuitatem sensus despiciunt, omnibus tamen in commune detrahunt, non possunt illi placere qui dixit: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Qui autem verè placere Deo curat, subiciat animam suam Deo cum omni humilitate. Fides est enim prima quæ subjugat animam Deo, deinde præcepta vivendi; quibus custoditis, spes nostra firmatur, & nutritur caritas. Cùm ergo cognitio & actio beatum hominem faciant; sicut in cognitione vitandus est error, ita in actione cavenda est nequitia.

Math. 11.

III. Quamobrem obsecro dilectionem vestram, quibus hoc opus necessarium esse dico, non vobis inician fastidium verba simplicia; sed potiùs delectet vos puritas fidei. Quoniam in verbis differentium, ut quidam Patrum ait, veritas amanda est, non verba. *Quid enim pro-*

dest clavis aurea, si aperire quod volumus non potest? Aut quid obest lignea, si hoc potest, quando nihil querimus, nisi patere quod clausum est?

Qui autem omnino dedignatur legere nostra, habet hic sufficienter sanctorum Patrum sententias adnexas, quibus conferat sensum Felicis. Tantum non negligat ad earum regulam fidem suam purificare: quia, ut beatus Athanasius ait, *fidem catholicam nisi quis integram in-violatamque servaverit, absque dubio in eternum peribit.* Et ut alius Doctor dicit, *sicut virginitas carnis, corpus intactum est; ita virginitas anime, fides incorrupta.* Ait etiam: *Sic est veritas Christus, ut totum verum accipiatur in Christo, verum Verbum Dei, Deus equalis patri, vera anima, vera caro, verus homo, verus Deus, vera nativitas, vera passio. Si aliquid hic dixeris falsum, intrat putredo, de veneno serpentis nascuntur vermes mendaciorum, & nihil integrum remanebit. Quia ubi fuerit falsi alicujus corruptio, ibi veritatis integritas non erit.* Valent autem multum ad perpendendam subtilitatem veritatis, quæ dicturus sum in hoc loco; si tamen competenter valuissem explicare quæ dico.

IV. Nestorius hæreticus sic duas naturas in unico filio Dei Domino nostro IESU CHRISTO dividit ac separat, ut in disputatione dogmatis sui sic de uno quasi de duobus loquatur, quasi alium suspicans Deum Verbum, alium Emmanuel, licet plerunque unam horum fateatur personam. E contrario autem Eutyches in dogmate suo sic de unici filij Dei loquitur singulari persona, quasi de una substantia. Et quam sempiternam divinitatis ejus nativitatem

August. de
Doctr. Chr.
stian. l. 4. s. 11.

August. in
Psal. 147.

Idem Tracta-
tus 8. in Evan.
Ioan.

confiteatur, temporalem quoque humanitatis non neget; ita tamen utramque substantiam permiscet atque confundit, ut unam tantummodo prædicare intelligatur. Cùm ergo utrumque, id est, Nestorium, & Eutychem, veritas fidei abiciat, quæ medium inter eos tenet locum; beatus Cyrillus, ejusdem veritatis defensor, Alexandrinus Antistes, dum vellet corrigere pravitatem Nestorij, propter obscuritatem verborum, utpote subtilissimæ rei, offendit beatum Iohannem præfulem Antiochenæ Ecclesiæ, & eos qui cum illo erant; factaque est divisio inter Antiochenam & Alexandrinam Ecclesiam. Rogatus est autem ab Antiochenis Theodoretus Cyrri Episcopus, ut ageret adversum beatum Cyrillum. Et mirum in modum, dum utrique essent catholici, id est, & Antiocheni, & Alexandrini, beatus Cyrillus dum putatur esse hæreticus, quod non erat, inventus est à Theodoreto inter Nestorium hæreticum & Cyrillum catholicum medius locus unde idem Theodoretus pugnans pro veritate, ageret contra veritatem; qui dum istis catholicis placeret, illis displiceret. quod tamen, Deo auxiliante, Iohannis & Cyrilli industria correctum est.

V. Hæc itaque idcirco ad medium deduxi, ut quàm subtiliter, quàm humiliter, quàm veraciter, quàm timidè fidei veritas inquirenda sit, sollicitè perpendamus. Igitur antequam de eis quæ prædictus Felix scripta reliquit disputemus, præmittendum video, quomodo proprijs verbis quibusdam, adhuc vivens, aliqua improbanda persuadere conatus est. Cœpit aliquando,

ADVERSUS FELICEM. 7

ut dixi, quosdam docere, ut crederent Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, secundum carnem veraciter nescisse sepulchrum Lazari, cum diceret sororibus ejus, *Vbi posuistis eum*, & veraciter ignorare diem Iudicij, veraciter etiam ignorasse quid conferretur à duobus discipulis ambulantibus in via de his quæ facta fuerant in Hierusalem, veraciter quoque ignorasse utrum plus diligeretur à Petro, quam ab alijs discipulis, cum diceret, *Simon Petre, amas me plus his?* Hoc ut cognovi, accessi ad eum coram ipsis quibus ista suadebat, & interrogavi eum, utrum ita prorsus sentiret. Quod cum confirmare tentaret, objurgavi eum, & detestatus sum pravos sermones ejus; ostendique, ut potui, ceteris qua custodia ista repudiarent, & quo sensu loca illa Scripturarum intelligere deberent; ipsique Felici sumptas sanctorum Patrum sententias, quæ blasphemias ejus contrairerent, legendas direxi. Quibus lectis, promisit se omnis emendationis diligentiam sibi adhibiturum. Propter quam rem silenter eum dimittens, non putavi necessarium esse easdem blasphemias ejus in externos publicandas, quia nec ad me pertinebat.

Ioan. 11.

Luc. 24.

Ioan. 21.

VI. Post mortem verò ejus, cognovi per quosdam fideles fratres, qui ab illo audierant, quòd dixerit Deum Dei Patris filium nullatenus dici debere passum, aut crucifixum, sed ab eo hominem assumptum; confirmare hoc nitens exemplo Isaac, qui à patre ductus ad immolandum, non ipse sed aries pro eo est immolatus; tanquam in Isaac figuratus fit filius Dei, & in ariete filius hominis. Hæc autem faciebat

Genes. 22.

sæpeditus Felix, quia nullatenus adquiescebat sentire, nec suadere sibi ita valebat, ut crederet in uno Domino nostro I E S U C H R I S T O duarum naturarum unionem substantialiter factam, & Deum Verbum secundum subsistentiam carni unitum; sicut liquidò in consequentibus ex verbis illius apparebit. Contra quæ & nos obviantia sibi testimonia sanctorum Patrum, Deo auxiliante, posituri sumus. Timens enim permixtionem Eutychetis incurrere, corruit in divisionem Nestorij. Sed quia eum, de quo sermo est, corruisse diximus in Nestorij pessimam divisionem, opportunum puto esse in hoc loco ponere sententias Nestorij, antequam ad hujus dicta discutienda veniamus; ut prudens lector cognoscere valeat quam consona Felix Nestorio senserit, & ubicunque malè utramque in uno Domino dividit substantiam, & confugit iterum quasi ad unitatem personæ dicendo, *Unus tamen in utroque, non duo,* quantum & in hoc eundem Nestorium imitetur.

VII. Nestorius dicit Dominum, [Spiritus sancti virtute in virginis vulva formatum, factum ex muliere, & factum sub lege, ut omnes nos à servitute legis redimeret; antè jam prædestinatum, adoptionem accipientem, inenarrabiliter sibi vivens, mori quidem eum secundum legem humanam faciens, suscitans verò ex mortuis, & perducens in cælum, & confedere faciens ad dexteram Dei, unde super omnes constitutus principatus, & potestates, & virtutes, & dominationes, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, verum

etiam & in futuro, ab omni creatura accepit adorationem, sicut inseparabilem à divina natura habens copulationem, relatione Dei & intelligentia omni creatura adorationem exhibente. Et neque duos filios dicimus, neque duos Dominos; quoniam unus filius Patris secundum Verbum Deus unigenitus filius Patris, sicut iste conjunctus & particeps constitutus filio communicat nomine & honore, Dominus secundum essentiam, Deus Verbum, cui iste conjunctus honore communicat. Et ideo neque duos filios hos dicimus, neque duos Dominos; quia manifesto constituto secundum substantiam Domino & Filio, inseparabilem tenet ad eum copulationem, qui causa nostræ salutis assumptus confertur nomine & honore filio & Domino; non sicut unusquisque secundum seipsum constitutus est filius, unde & multi secundum beatum Paulum dicimur filij; sed solus præcipuum habens hoc quod ad Dei Verbi copulationem, adoptionem, & dominationem participans, auferens quidem omnem suspicionem dualitatis filiorum & Dominorum, præstato verò nobis in copulatione ad Deum Verbum omnem haberet ipsius fidem & intelligentiam & theoriam, pro quibus & adorationem pro relatione Dei ab omni suscepit creatura. Vnum igitur filium dicimus & Dominum IESUM CHRISTUM, per quem omnia facta sunt, principaliter quidem Deum Verbum intelligentes substantialiter filium Dei.] Iterum idem Nestorius: *Si quis eum qui est Emmanuel, Deum verum esse dixerit, & non potius Nobiscum Deus, hoc est, inhabitasse eam quæ secundum nos*

est naturam, per id quod unitus est nostra quam de Maria virgine suscepit, & post aliqua subiecit, *anathema sit*. Item ipse: *Si quis unum esse post adsumptionem hominis, naturaliter Dei filium audet dicere, cum sit Emmanuel, anathema sit*. Item ipse: *Si quis post incarnationem Deum Verbum alterum quempiam præter Christum nominaverit, & post pauca subjunxit, anathema sit*. Et item: *Si quis hominem qui in virgine creatus est, hunc esse unigenitum dixerit, & post pauca subjunxit, anathema sit*. Ecce habes sententias Nestorij: quas si & in conjunctione personæ, & in divisione naturarum, verbis Felicis conferas, inuenies eos uno sensu incedere.

VIII. Videtur mihi etiam vestra caritas commonenda de hoc quod Felix frequenter gaudet dicere *hominem adsumptum, vel formam servi*. Quanquam enim & piè dici possit, sicut & frequentissimè dictum à sanctis Patribus inuenitur; tamen considerandum est quòd etiam impiè dici possit, secundùm quod in Nestorio hæc verba nostris displicuerunt. Ad quod B. Cyrillus ita respondit: *Nos quæ meliora & veriora sunt sapere consueti, & subtiliores contingentes intellectus ad explanationem sacramenti, scientiamque perfectam, & secundùm sacrarum placitum litterarum, & mansuetudines sanctorum Patrum, non hominem adsumptum dicimus à Deo Verbo, & copulatum ei secundùm habitum extrinsecus, sed potius hominem factum esse decernimus. Hac itaque gratia à pietate dogmatum dicimus excessisse eos qui præsumunt dicere adsumptum hominem, & adfirmant oportere eum sicut alterum alteri coadorari filio Dei*. Item ipse: *Factus est igitur*

Cyillus in defensione xii. Anathem. aduersus Theodoretum, cap. 7.

itur homo, non adsumpsit hominem, sicut Nestorio placet. Et ut crederetur quia factus est homo, manens quod erat, videlicet Deus, juxta naturam; idcirco & esurire dicitur, & ex itineris labore lassessere, & cetera.

IX. Dixit itaque Felix in suprascripta sua scedula, post aliqua quæ præmiserat, quasi interrogans: *Deus pater omnipotens, voluntate genuit filium, an necessitate?* & respondit: *Quantum ad divinitatis ejus essentiam pertinet, neque voluntate, neque necessitate, sed natura. In vero quippe filio de substantia patris genito, voluntas nativitatem præire non potest, ubi natura præcedit. Sed neque necessitate, quæ in Deo utique non est. Quantum verò ad humanitatis ejus substantiam convenit, eundem filium suum, quia non ex semetipso genuit, sed de substantia matris virginis creavit, & nasci voluit, ob hoc, voluntate propter redemptionem nostram, non qualibet necessitate ejus filius creditur.*

X. In hac sententia Felix primùm ex interrogatione superflua & vana, qua interrogat utrum voluntate an necessitate genuerit Pater filium, occasionem sibi parat perveniendi ad id quod malè sentit, & loquendo explicare non audet. Dicendo namque, *In vero quippe filio de substantia patris genito*, ita dividit divinitatem ab humanitate in Domino, ut eam in sola divinitate dicat verum filium, in qua & de patris substantia est genitus; juxta humanitatem autem, in qua & dicit illum de substantia matris virginis creatum, sentiat eum non verum, licet loquendo explicare non audeat. Apparet enim hæc fraus in eo quòd sic de substantia divinitatis

loquitur, quasi de alia persona præter humanitatem. Dicens namque de sola divinitatis substantia, *In vero quippe filio*, vult demonstrare non eum esse in utraque substantia verum filium. Quod autem interponit dicens, *Voluntas nativitatem præire non potest ubi natura præcedit*, apertissimum mendacium profitetur. In omnipotente enim & sempiterno Deo omnia sempiterna sunt; neque ei qui fecit tempora, aliquid accessit ex tempore. Naturæ enim quæ initio caret & incremento non indiget, quod est habere, hoc esse; & quod est esse, perpetuum est; & sicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Non ergo in illo natura præcedit voluntatem, neque voluntas consilium, neque consilium verbum; quia sicut nunquam fuit sine verbo, ita nunquam fuit sine sapientia, sine consilio, sine voluntate, vel quicquid de Deo veraciter dici potest.

XI. Nos autem Dominum nostrum, unicum filium Dei, sicut verum Deum confitemur, ita & verum filium credimus; quia non est alter ex patre, & alter ex matre; licet aliud sit divinitas, & aliud humanitas; sed idem ex utroque unus & verus, beato Cyrillo nos ita docente: *Vnus ergo filius, unus Dominus Iesus Christus, & ante incarnationem, & post incarnationem. Non enim alter est filius Verbum Dei Patris, & alter iterum qui de sancta Virgine natus est; sed idem ipse qui est ante secula Deus, etiam secundum carnem ex muliere creditur editus. non quod ex ea initium deitas ejus acceperit ut sit, aut subsistendi principium de sancta Virgine sumpserit; sed potius, ut dixi, quod Verbum subsistens ante*

secula, secundum carnem dicitur ex ea progenitum. Propria enim facta est ejus caro, sicut & singulis nobis est proprium corpus.

XII. Quod autem totus verus Deus creditur, ita ipse beatus Cyrillus docet: Si quis non confitetur Deum esse secundum veritatem Emmanuel, & propterea Dei genitricem sanctam Virginem genuisse eum carnaliter, carnem factum ex Deo Verbum, anathema sit. Et iterum: Dicimus autem carni animam habenti rationalem unitum Verbum, sed ultra mentem, & ineffabiliter, & sicut solus ipse novit. Ergo permansit Deus & in adsumptione carnis, & est unus filius Dei & Patris Dominus noster Iesus Christus; idem ipse & ante omne seculum & tempus, secundum quod intelligitur Verbum & splendor substantie ejus, & in novissimis temporibus dispensativè homo propter nos. Item ipse: Factus est caro ex Deo Patre Verbum, non per transitionem aut conversionem sue nature, sed propriam faciens carnem ex sancta Virgine sumptam, unusque & idem appellatus filius, ante humanationem quidem sine carne adhuc Verbum, post inhumanationem verò idem incorporatus. Item ipse: Nestorio igitur ubique perimente Dei verbi secundum carnem nativitatem, & solarum nobis dignitatum unitatem introducentem, hominemque Deo copulatum dicentem filiationis homonymiâ, hoc est, univocatione honoratum; necessariò nos dictis illius repugnantes secundum subsistentiam unitatem dicimus factam; hoc secundum subsistentiam, nihil aliud declarantes, nisi quòd sola Verbi natura sive subsistentia, quòd ipsum Verbum humana nature secundum veritatem unitum, sine

Cyrillus
Anath. I.

Idem in De-
clar. xii.
Anathem.

Idem in Def.
xli. Anath.
adversus
Theodor.
cap. 2.

ulla conversione atque confusione, sicuti saepe diximus, unus intelligitur, & est Christus, idem Deus & homo. Item ipse: *Vnum atque eundem adorantes; quia non alienum corpus à Verbo, sed ei magis est proprium, cum quo consedet Patri; non sicut duobus filiis consedentibus, sed sicut uno cum carne propter unitatem. Si verò subsistentialem unitatem recusamus, irruimus ut duos filios predicemus. Necessesse est enim cuncta dividere, & dicere hominem quidem specialiter filij predicari, & rursus specialiter Deum Verbum filij nomen atque appellationem naturaliter habere. Non ergo in duos filios unus Dominus Iesus-Christus dividendus est. Nullo modo enim oportet rationem recte fidei sic habere, sed nec personarum unitatem, sicut aliqui opinantur. Item: Processit homo ex muliere, Deus esse non desinens, & ex Deo patre esse progenitus, sed in adsumptione carnis, quod fuerat perseverans. Istud adlegat ubique subtilis fidei ratio. Item ipse: Cum scriptura divinitus inspirata unum dicat filium, atque Dominum. Quocirca post ineffabilem unitatem, si Deum nomen Emmanuel, incarnatum & hominem factum intelligimus nos ex Deo Patre Verbum. Sive hominem dicas, nihilominus illum ipsum in mensuris humanitatis participatum dispensative cognoscimus. Factum verò dicimus palpabilem qui impalpabilis est, visibilem qui invisibilis est. Non enim fuit extraneum ei unitum ipsi corpus, quod etiam dicimus esse palpabile & visibile. Qui autem ita non credunt, distinguunt autem, sicut dixi, subsistentias post unitatem, & puram eis copulationem subintelligunt secundum solam dignitatem sive auctoritatem, alienat eos ab his qui recte*

sapere consueverunt præsens anathematismus.

XIII. Interrogat Felix, *Vtrum Maria Virgo Deum & hominem, sicut pariter, ita & similiter genuit; an aliter genitrix deitatis, & aliter humanitatis esse credatur.* Respondetq; sibi metipsum dicens: *Licet eadem gloriosa Virgo Dei & hominis genitrix fideliter credatur, aliter tamen Dei genitrix, & aliter hominis rectè profitetur.*

XIV. Ad hæc verba nos respondemus, quòd non solum sint blasphema, & omni odio digna, verum etiam nova & inaudita. Quomodo enim aliter Dei genitrix, & aliter hominis esse potuit? Certè Deum genuit incarnatum, cui uni uno est modo genitrix, non duobus; eo scilicet quo Deus in illa & ex illa factus & natus est homo. Nec est usus catholicus, hominis eam genitricem nominare, sed semper Dei genitricem. Si Deus homo factus, ex illa natus est, duobus utique modis non est natus. Nam si duobus modis nasceretur, duabus & vicibus nasceretur. quod dici nefas est. Immo si aliter Deus ex ea, & aliter homo natus est; duo sunt, alter Deus, & alter homo, id est, non idem Deus qui homo, nec idem homo qui Deus. Nestorius hæreticus, qui ita sensit, non dixit Deum ex Maria natum, sed hominem ex semine David. Iste autem, si catholicus esset, unum eundemque esse & Deum & hominem, & unum uno modo, & semel tantum natum crederet. Si autem esset Nestorianus, aut Paulianista, sive Photinianus, solum hominem crederet ex ea natum, & semel tantum. Nunc autem quia dicit sanctam Virginem aliter Dei esse genitricem, & aliter hominis, ego puto quia sicut nec usitato more loqui-

tur, ita nec catholico. Certè catholici prædicant Dominum nec in divinitate habere matrem, nec in humanitate patrem. Iste autem quæ ratione sequestrando ab humanitate divinitatem, aliter eam Dei, & aliter hominis genitricem esse credit, & hîc ex parte aperit dicendo, *Natura quippe humanitatis adsumpta propriam eam esse genitricem, Dei verò matrem gratia & dignatione divinitatis factam, & in subsequen- tibus & peius & evidentiùs patefaciet, ubi & nos oportuniùs ad ista responsuri sumus.*

XV. Nunc autem quia aliter Dei & aliter hominis eam genitricem dicit esse, cum nunquam fuerit usus in ratione fidei hominis eam genitricem nominari, quippe cum nec mirabile sit, cum certè omnium hominum matres hominum genitrices sint, illa qualiter hominis facti, id est, Verbi caro facti genitrix prædicetur, ex sanctorum Patrum sententiis audiamus. Ait namque præcipuus ille expugnator Nestoriana impietatis doctissimus & beatissimus Cyrillus: *Affirmamus igitur ex Deo Patre Verbum in adsumptione factum, sanctæ & animatæ carni unitum, secundum veritatem inconfusè ex vulva ipsa processisse hominem, permansisse autem etiam secundum Verbum. Ideoque & Dei genitrix est sancta Virgo. Superfluum autem arbitror oportere existimandum, & hominis genitricem eam dici. Siquidem essent aliqui ex multa nimis vassania, qui dicerent Dei Verbi naturam, fontem velut quendam & propriæ essentia principium habuisse carnem. Fortè fuisset aliquando non absurda & contemnenda ratio volentibus eam etiam hominis nominari oportere genitricem. Quia verò abominabili*

nabilis & odiosa quidem apud omnes est huiusmodi sententia, intelligiturque non aliter Dei genitrix sancta Virgo, nisi primò suscepit quiscquam fidem, hoc est, quia factus est caro, hoc est, homo Verbum ex Deo Patre. Non enim quodammodo divinitatem nudam, sicuti dixi, peperit Virgo. Quae huius instantiae videtur utilitas dicentium oportere nominari eam & hominis genitricem. Sed, sicut apparet, inventa quaedam ab eis est contra Christum haec machinatio. Non enim patiuntur sapere, vel dicere ipsum qui ex Deo Patre est ante secula filius, in novissimis seculi temporibus inconfuse, inconvertibiliter ex vulva unum carni animam habenti rationalem, sicque factum nostrum secundum hominem.

XVI. Iterum post aliqua interrogando Felix quærit, Vtrum Christus Dominus in utraque natura similiter sit filius Dei, an dissimiliter. & subjungit respondendo, non similiter, sed dissimiliter. Quærit deinde, quo ordine id fiat. & respondendo affirmat dicens: *Quia sicut in se continet duas naturas, id est, divinitatis suae, & humanitatis nostrae, ita duobus modis unus creditur Dei filius.* In quo loco obsecro & ammonéo lectorem, si tamen fuerit qui legere dignetur, ut penset attentè quod dicitur. Suprà dixit sanctam Virginem aliter Dei esse, & aliter hominis genitricem. Nunc dicit duobus modis esse filium Dei Dominum nostrum, & in ipsis dissimiliter. Ecce quatuor modi, & inter se dissimiles, quibus dicit Dominum esse filium Dei patris, & hominis matris. Forsitan qui plura quàm ego legit, invenit aliquid huic rei simile. Ego tamen neque in catholico neque in

hæretico dogmate hujuscemodi rem legisse
novi. Sed inspiciamus & sequentia, utrumne
istos quatuor modos & alios plures augeat.

XVII. Interrogat itaque Felix dicens, *Pro-
sequere quibus subauditur modis.* & responde-
do subjungit: *Secundum divinitatis essentiam
natura, veritate, proprietate, genere, nativitate
atque substantia: juxta humanitatem vero
natura, ait, sed gratia, electione, voluntate, placi-
cito, prædestinatione, assumptione, & cetera, in-
quit, his similia.* Ecce dum quatuor prædicare
modos nativitatis dominicæ, duos ex matre vir-
gine, duos ex patre Deo, inventi jam sunt duo-
decim, sex videlicet ex patre, & sex ex matre.
Qua autem faciat intentione, bene consideran-
tibus perspicuum est, videlicet quia cuncta qua
nativitati divinitatis tribuit, humanitati adimit.
Quod si propterea fecisset, ut ostenderet aliud
esse humanitatem, aliud divinitatem, haberet
profectò faciliorem & usitatiorum loquendi po-
ternum modum, quo id ostendere potuisset
quem si secutus fuisset; nec nova diceret, nec
mendacium incurreret. Dicendo namque secun-
dum divinitatis essentiam veritate esse filium, &
proprietate, & ceteris quæ ibi conjungit; vult
eum esse secundum humanitatem nec verum
nec proprium, sed è contrario omnia.

XVIII. Sed quia hæc in subsequenti-
bus manifestius aperit, intueamur nunc quare eum
vult juxta humanitatem esse filium Patris, non
natura, non nativitate, non genere, non veritate;
sed gratia, electione, voluntate, placito,
prædestinatione, assumptione. Quicumque igitur
antiquos illius errores cognovit, quid &

nunc utique velit cognoscit. Dixerat namque Dominum nostrum IESVM CHRISTVM secundum humanitatem adoptivum esse filium Patri. Et quia licet & alia adhuc peiora diceret & sentiret, nescio qua existente causa de solo adoptionis nomine discussus est, quod & compulsus est negare convictus, & non solum ter aut quater, sed multoties de hoc convictus, coactus est ad negandum hoc quod pravè ausus fuerat docere. Sed quia id ex intimo cordis sui sensu & prompta voluntate non fecit, arbitratus est apud semetipsum bene se priùs sensisse, & postea malè negasse. Ac per hoc quia illic trepidavit timore, ubi non erat timor, idcirco in his suis litteris nunc elaborat, ut ostendat Dominum secundum humanitatem, nec verum Deum esse, nec verum filium Dei, nec proprium. Sed quia contra hæc omnia sententias sanctorum Patrum, Deo adjuvante, opposituri sumus, per quas dinosci valeat in quantum à catholica veritate discesserit; nunc sequentia ejus verba ponamus, ut tota illius pravitas detegatur, & postea veris sensibus mendacia illius expugnentur.

Psal. 12.

XIX. Interrogat iterum Felix: *Christus Dominus ac Redemptor noster, sicut in divinitate creditur verus & proprius filius Dei, ita & in humanitate, an aliter? & respondendo subjungit: Verus & proprius filius ille veraciter creditur, qui de substantia patris est genitus, non aliunde assumptus, cui generatio dat nomen filij, non electio, vel gratia, sive adoptio, aut voluntas.* Ecce jam patefecit omnem errorem, quam occultam corde gestabat. Dicendo namque, *Verus & proprius filius ille veraciter creditur, qui de substan-*

ria Patris est genitus, non aliunde assumptus, duos se filios credere prodit, unum genitum, alterum assumptum, unum cui generatio datur nomen filij, alterum cui electio, vel gratia, sive adoptio. Fortè dicat aliquis favens partibus illius: Non sensit Felix duos filios, ut tu dicis, qui statim subjunxit, *Vnus tamen in utroque, non duo.* Cui ego respondeo, non esse morem dicendi unquam *ille, & qui, aut cui,* sicut in hoc loco Felix scripsit, nisi cùm agitur de personis; & quem ita divisum in corde tenebat, bene unire verbis supervacuis non poterat. Iam enim superius ostendimus ex verbis Nestorij, ita & illi esse morem loquendi, *idem unum esse in utroque, non duos.* Sed certè beatus Cyrillus, & ceteri qui idonei extiterunt ad detegendam fraudem illius, & expugnandam vesaniam, non illi crediderunt unum Dominum posse tenere in fide, de quo ita apertè loquebatur, sicut de duobus.

XX. Sed esto, consentiamus ei qui conatur asserere unum filium, Felicem sapuisse, non duos. Quid ergo est quòd unum eundemque dicit verum & non verum, proprium & non proprium, nativitate & adoptione, genere & electione, substantia & assumptione? Certè talis unitas non est unitas, sed dualitas; sic conjungere, dividere est; ita copulare, separare est. Rogo, ubi unquam legisti in divinis litteris, vel in dogmatibus catholicorum Patrum, quòd Dominus noster secundum humanitatem suam, assumptione, electione, vel gratia dicatur esse filius Dei Patris? Certè ego nunquam legi. Et si dicit Scriptura, *Beatus quem elegisti & as-*

sumpsisti. aut, Exaltavi electum de plebe mea; Psal. 82.
 numquid talem sensum introducit, ut nos eum
 dicere & confiteri debeamus electivum vel as-
 sumptivum filium Dei Patris? Et si Evangelista
 dicit eum plenum gratiæ & veritatis; numquid *Iodu. 1.*
 docet ut Deo Patri gratia esse filium secundum
 humanitatem eum confiteri debeamus? Ergo &
 quia Apostolus dicit de illo, *semetipsum exina-* *Philip. 3.*
nivit, formam servi accipiens, acceptivum filium
 Deo Patri esse eum dicemus secundum huma-
 nitatem. Penset diligenter quis, & quid, aut
 quare assumpsit, suscepit, accepit. Suscepit cer-
 tē Verbum Dei coæternum Patri substantiam
 nostram; sed non ideo ut ipse sibi filius esset;
 non ideo ut Deo Patri alio modo inciperet esse
 filius, quàm erat ante incarnationem; non ideo
 ut filiationis modos & nomina multiplicaret:
 quia nec se ipsum dualitatis copulatione dupli-
 cavit. Non enim alter est suscipiens, & alter
 susceptus: non est alter pro nobis pauper factus,
 nisi qui erat dives & ante susceptionem pauper-
 tatis: non est alter pro nobis peccatum factus,
 nisi qui erat antea nesciens peccatum: ut, sicut
 Apostolus exponit, cœlestis medicus ex nobis
 acciperet per quod contraria medicamenta no-
 bis adhiberet, scilicet ut salva impassibilitate
 sua, immortalitate, & incommutabilitate, sua
 nos morte vivificaret, sua paupertate ditaret,
 suis contumeliis honoraret, suis vulneribus sa-
 naret, & cetera hujusmodi. Sic & in quodam
 loco beatus scribit Hieronymus: *Quæ autem*
potest major esse dementia, quàm ut filius Dei,
hominis filius nasceretur, decem mensium fasti-
dia sustineret, partus expectaret adventum, in-

volveretur pannis, subiceretur parentibus, per
 singulas adoleret aetates, & post contumelias vo-
 cum, alapas, & flagella, crucis quoque pro nobis
 fieret maledictum, ut nos à maledicto legis absol-
 veret, Patri factus obediens usque ad mortem.
 Sed quia cuncta suprà scripta Felicis malè sensa
 verbis Patrum destruere debemus, legat cu-
 placet jam adnexas Patrum sententias. Interim
 tamen, quia memini me suprà dixisse nullo mo-
 do Felicem sibi suadere potuisse ut in una
 Domino duarum naturarum conjunctionem
 naturaliter ac substantialiter factam crederet, &
 verbis beati Cyrilli ostendimus quomodo natu-
 raliter facta credatur, habet lector de eadem re
 beati Hieronymi satis politam & enucleatam
 sententiam, cum de illo divinæ scripturæ loco
 ageret, ubi dictum est, *Ponam inimicitias inter
 te & inter mulierem, & inter semen tuum & se-
 men mulieris. Ipsa tuum calcabit caput, & tu
 insidiaberis calcaneo ejus. Nonne, inquit, con-
 spicis, nonne consideras, quòd jam tunc illi mi-
 nabatur in Christo? Alium enim semen mulieris
 nullum prorsus accipio, nisi illum quem Aposto-
 lus ait factum ex muliere, factum in carne, il-
 lum, qui, ut Evangelista refert, Ioseph filium
 putabatur esse, sed non erat, illum utique qui
 Verbum caro factum est. Nam si generandi pu-
 blicam istam & naturalem circumspicimus ra-
 tionem, semina non habent mulieres. Denique
 nulla concipit sine viro. Ac per hoc, quoniam jam
 tunc in Adam semen humane generationis esset
 transgressione vitiatum, semen cœleste promitti-
 tur, ut Apostolus sentit, non ex corruptione viri
 sed ex Deo, quod tamen caro fieret in muliere, &*

Genes. 3.

Galat. 4.
L. 4. 3.

Galat. 3.
Ioan. 1.

elementa prima illa corporea substantia, id est, humoris & sanguinis, in ipso sibi vasculo, in quo ipsa elementa sita sunt, naturaliter aptaret. Beatus quoque Augustinus: Illa enim natura, inquit, quæ semper genita manet ex Patre, nostram naturam sine peccato suscepit, ut nasceretur ex Virgine. Neque enim natura eterna atque divina temporaliter concipi & temporaliter nasci ex natura humana ullatenus posset, nisi secundum susceptionem veritatis humana veram temporaliter conceptionem atque nativitatem ineffabilis in se divinitas accepisset. Sic est Deus aternus ac verus, veraciter secundum tempus conceptus, & natus ex Virgine. Dum enim venit plenitudo tem-

August. sive
Fulgentius in
lib. de fide ad
Petrum c. 2.

Galat. 4.

XXI. Contra illud verò quod Felix dicit, duobus modis Deo Patri unum esse filium, & duobus modis matri, quæ dicendo, illuc tendit, ut ostendat eum secundum divinitatem quidem esse verum, secundum humanitatem autem non verum, quod quàm falsum sit, jam supra positæ sententiis beati Cyrilli ostensum est; & nunc ejusdem & aliorum ponenda sunt testimonia, per quæ ostendendum est, & unicum Dominum nostrum totum esse Deum, & Dei filium, hominem quoque & hominis filium, salva tamen proprietate utriusque substantiæ, totumque esse verum quod est; ut quicumque diversos modos filiationis Dei in fide nobis introducere voluerit, videat an locum inveniat. Beatus Cyrillus:

Libet, ait, eum percontari utrum unitatem Verbi ad humanitatem Verbi, sive ad sanctum corpus animatum intelligibiliter factam, dicat secundum veritatem, an potius cum aliis simul, & ipse secundum copulationem, que per habitudinem est sermo docibilis & inexistentis formæ ad inexistentem & divinam formam. Vnum namque unitas demonstravit, & in duos dividere refutamus. Nam licet factum est caro Verbum secundum Scripturas; attamen est etiam sic filius unigenitus secundum unitatem veram, que ultra mentem & rationem est. Ipse igitur unus & verus Christus Iesus, tanquam per instrumentum proprii corporis operatus est signa divina, & non operatum in eo. Item Cyrillus: Dominus noster Iesus Christus unus, inquit, & solus verè filius existens Dei Patris, caro factus, & principat omnium simul cum proprio genitore, flectiturque ei omne genu celestium, terrestrium, & infernorum, & confitetur omnis lingua, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Est igitur ipse Dominus quidem omnium, secundum quod intelligitur & est Deus, licet non sine carne post inhumanationem. Ipse verò rursus nec Deus nec Dominus. Est enim absurdissimum, magis autem omni impietate verè completum, ita sapere vel dicere. Item ipse Dispensationis unigeniti cum carne sacramentum, à nobis jam factis, nunc nihilominus copulare sermonibus dignum est, & eos non sine decenti ratione monstrare. Et post pauca: Cum Nestorius igitur ita scripserit de Christo, Ergo qui passus est Pontifex misericors, nam vivificator eius qui passus est Deus, & Deum Christi Deum Verbum nominaverit, adjeceritque his, Erat autem ipse

Apocal. 5.

Philip. 2.

Et infans, Et infantis Dominus, non affirmamus, quia non decentior natu, magis autem impiè nimis ejus verba prolata sunt. Si enim Deus est Christi ex Deo Patre Verbum, duo modis omnibus erunt, Et indubitanter. Quomodo autem intelligitur Et infans ipse, Et Dominus infantis? Non ergo dicitur Et Deus suimet ipsius, Et dominus Emmanuel, si est idem Deus simul Et homo, tanquam inhumanatum Et incarnatum Dei Verbum.

XXII. Beatus quoque Augustinus: Ego enim, inquit, Salvatorem nostrum non divido, non confundo, ne aut incorpoream Et imaginariam carnem, aut carnalem Et mortalem prædicem deitatem. Non separo; ne Dei Patris unam secundum carnem, Et alteram secundum majestatem introducere videar prolem; quia idem Dei filius Et sine initio processit ex Patre, Et secundum tempus nasci est dignatus ex Virgine. Impassibilis in suo, passus in nostro, dum incomprehensibilem majestatem velut quoddam indumentum carnis vestire est dignatus ex utero. Mediatoris una persona, non una substantia; una inquam persona, ne sit non unus Christus; non una substantia, ne mediatoris dispensatione submota, aut Dei tantum dicatur aut hominis filius. Et post pauca: Quibus in unam personam incomprehensibili mediatoris dispensatione conjunctis, servavit singulis propria, sed conjunxit propriis aliena. Servavit propria, dum non amisit immensitatem divinitatis, Et infirmitatem non respuit carnis. Conjunxit propriis aliena, dum idem atque inseparabilis Christus, Et proprio carnis occiditur, Et proprio deitatis apud inferos non tenetur. Proprio carnis

gustavit vita mortem, proprio deitatis perpetuam reddidit carnem. Non ergo rectè dicitur, In filio Pater est passus; quoniam in carne, que ei non est cum Patre communis, passus est filius. Itaque glorificata est caro majestatem, dum majestas humiliata docetur in carne. Sed utrumque non de duobus Christis, sicut putas, sed de uno atque eodem ipso, quem post partum Virginis Deum & hominem novimus, nos certum est predicare. Ecce beatus Augustinus asserit, quia qui Salvatorem nostrum confundit, aut incorpoream & imaginariam carnem, aut carnalem & mortalem prædicat deitatem; qui verò separat, unam secundum carnem, & alteram secundum majestatem Dei Patris, introducere videtur prolem. Certum est ergo separare te Salvatorem nostrum qui duos modos tenes filiationis, ut aliter sit filius secundum deitatem, & aliter secundum carnem. Quod si unus atque idem est inseparabilis Deus & homo, qui & proprio carnis occiditur, & proprio deitatis inseparabilis permanet, ubi habebunt locum tui modi?

XXIII. Item beatus Augustinus: *Filiorum namque alij, inquit, sunt adoptivi, alij naturales. Hi, quia geniti ab initio, filij semper ac proprij. Illi, primo alieni, post filij, cum per adoptionem in familiam videantur adscisci. Quibus ergo comparandus est filius Dei? Si adoptivus; erit apud Patrem similis nobis. Si proprius; ex substantia extitisse dicendus est genitoris.* Ecce beatus Augustinus apertè docet, quia adoptari in filio non potest, nisi qui antea extitit alienus; nec potest quisquam per adoptionem accipere patrem, nisi qui habuit proprium. Tu qui duo-

bus modis unicum Dominum prædicas esse filium Patri, id est, proprietate & adoptione, ostende ex illa parte qua adoptivus est, quem habuit proprium, aut ostende fuisse illum antequam adoptaretur; sicut beatus Augustinus adoptivos distinxit à propriis. Item beatus Augustinus: *Proinde, ait, Christus Iesus Dei filius, Deus est & homo, Deus ante omnia secula, homo in nostro seculo; Deus, quia Dei Verbum.*

August. in Enchirid. c. 35.

Deus enim erat Verbum. Homo autem, quia in unitatem personæ accessit Verbo anima rationalis, & caro. Quocirca in quantum Deus est, ipse & Pater unum sunt: in quantum autem homo est, Pater major est illo. Cum enim esset unicus Dei filius, non gratia, sed natura, ut esset etiam plenus gratia, factus est & hominis filius, ipse idem utrumque ex utroque unus Christus. Si aliquando beatus Augustinus debuisset prædicare Dominum nostrum gratia esse filium Patris secundum humanitatem, in hac sententia haberet præcipuum & congruum locum. Dicens ergo, *Cum enim esset unicus Dei filius, non gratia, sed natura, adjungeret ut esset etiam filius gratia, factus est & hominis filius.* Non autem dixit ita. Sed ait, *Ut esset, etiam plenus gratia, factus est & hominis filius.* Qua autem ratione dicat eum factum filium hominis, propterea ut esse posset plenus gratia, in subsequenti sententia diligenter exponit, dicens: *Hic omnino granditer & evidenter Dei gratia commendatur. Quid enim natura humana in homine Christo meruit, ut in unitatem personæ unici filij Dei singulariter esset assumpta? Quæ bona voluntas, cujus boni propositi studium, quæ bona præcesserunt, quibus me-*

Ioan. 1.

Ioan. 19.

Ioan. 14.

Ibid. c. 36.

reretur iste homo una fieri persona cum Deo? Numquid antea fuit homo; & hoc ei singulare beneficium præstitum est, cum singulariter promeretur Deum? Nempe ex quo homo cœpit esse, non aliud cœpit esse quàm Dei filius; & hoc unicus, & propter Deum Verbum, quod illo suscepto caro factum est, utique Deus; ut quemadmodum est una persona quilibet homo, anima scilicet rationalis & caro; ita sit Christus una persona, Verbum & homo. Unde natura humana tanta gloria, nullis precedentibus meritis sine dubitatione gratuita, nisi quia magna hinc & sola Dei gratia fideliter ac sobriè considerantibus evidenter ostenditur; ut intelligant homines per eandem gratiam se justificari à peccatis, per quam factum est ut homo Christus nullum posset habere peccatum? Sic ejus matrem Angelus salutavit, quando ei futurum nuntiavit hunc partum. Ave, inquit, gratia plena. & paulo post, Invenisti, inquit, gratiam apud Dominum. Et hac quidem gratia plena, & invenisse apud Deum gratiam dicitur, ut Domini sui, immo Domini omnium, mater esset virginitate servata. Et post pauca: Veritas quippe ipsa, unigenitus Dei filius, non gratia, sed natura, gratia suscepit hominem tanta unitate persone, ut idem ipse esset etiam hominis filius. In hoc etiam loco ubi dicit Dei filium non gratia, sed natura, poterat subjungere, gratia etiam factus est filius Dei, suscipiendo hominem, si eum gratia filium Dei Patris secundum humanitatem esse deberemus credere. Sed non dixit aliquid tale. Immo ait: Gratia suscepit hominem. Qui suscepit? utique Filius Dei Verbum Dei. Certè gratia suscepit hominem. Miseri-

Luc. 1.

cordia factus est homo; quia misericordia natus, non conditione; misericordia mortuus, non debito. Numquid hîc aliquid referimus ad Patrem, ut dicere possimus gratia esse eum filium Dei Patris? Nam sicut credere deberemus gratia, adoptione, vel assumptione, aut quicquid secundum hæc dici potest, filium Dei secundum humanitatem, supra fuisset beato Augustino ad proferendum aptissimus locus, ubi dixit de homine assumpto, *nempe ex quo esse homo cœpit, non aliud cœpit esse quàm Dei filius*, ut adderet, *gratia, adoptione, electione*, aut aliquid hujusmodi. Sed non fecit ita. Quod ergo addidit, videamus utrum possit ad ista pertinere. Ait enim: *Nempe ex quo homo esse cœpit, non aliud cœpit esse quàm Dei filius, & hoc unicus, & propter Deum Verbum, quod illo suscepto caro factum est, utique Deus*. Ecce beatus Augustinus hominem dicit unam factum personam cum Deo, & esse filium Dei unicum, & Deum. Numquid significavit hîc nobis ut credere eum debeamus non verum filium Dei, non verum Deum, sicut Felix docet? Certè ego puto quia cum diceret, *ex quo esse cœpit, non aliud cœpit esse quàm Dei filius*, propterea addidit, *& hoc unicus*, ut nos eum verum filium Dei credamus, & totum verum, & totum proprium, non medium proprium, & medium adoptivum.

XXIV. Si autem in hoc loco inusitato more ego alicui loqui videor, quia dico totum Dominum; audiat, quisquis ille est, similem huic sententiam Symmachi Papæ ad Anastasium Imperatorem: *Christus itaque Deus veraciter totus, & totus homo est, sic conceptus, sic editus*.

Coloss. 2.

sic conversatus in seculo, sic passus, sic apud inferos, sic resuscitatus, sic cum discipulis appa-rens, sic elevatus in caelum, sic exinde dictus est esse venturus, sic hodieque in caeli regione persistit, dicente Apostolo, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Et certè de eo dicit quod nunc est ipse. Ergo ille est minimus qui credit in Christo, qui in huiusmodi Christum credit, qui in integrum Christum credit, non in semi-Chri-stum, & ideo non Christum, quia Christus non nisi integer, integer autem non nisi huiusmodi. Ecce & beatus Papa Symmachus totum Chri-stum dicit veraciter Deum esse, & totum homi-nem. Si ergo totus veraciter Deus, totus uti-que verus Deus, & proprius filius Dei; quia tota generatio dedit nomen filio, non medio, ut vult Felix, quanquam nec humanitas sit de sub-stantia patris, nec divinitas de substantia ma-tris. Sed quia Verbum Dei, unius cum patre substantiæ, in unitate personæ suæ suscepit no-stram substantiam, non erit alio modo filius post humanitatis assumptionem, nisi quo erat & an-te incarnationem.

XXV. Item beatus Augustinus: *In terra, in-quit, erat, & in caelo se esse dicebat, & quod est maius, in caelo filius hominis, in caelo filius Dei, ut unam demonstraret in utraque natura perso-nam; & in eo quod Dei filius erat, equalis Patri. Verbum Dei, in principio Deus apud Deum, & in eo quod filius hominis erat, & assumens ani-mam humanam & carnem humanam, & indu-tus hominem exiens ad homines; quia in hoc utro-que non duo Christi sunt, nec duo filij Dei, sed una persona, unus Christus filius Dei; idem unus*

Christus, non alius hominis, & alius Dei filius; sed Dei filius secundum divinitatem, hominis filius secundum carnem. Quis autem nostrum, qui parum sentimus, aut parum sapimus, non potius ita vellet distinguere: Filius Dei in caelo, & filius hominis in terra? Sed ne sic divideremus, & ita dividendo duas personas induceremus, non ascendit in caelum nisi qui de caelo descendit. Quis? Filius hominis. Filius ergo hominis descendit de caelo. Nonne filius hominis in terra factus est? Nonne filius hominis per Mariam factus est? Sed homo noli, inquit, separare, quem volo copulare. Parum est, quia filius hominis descendit. Christus enim descendit; idemque filius qui filius Dei est. Sed est in caelo qui ambulat in terra. In caelo erat, quia ubique est Christus; idemque Christus & filius Dei, & filius hominis. Item beatus Augustinus ait: Praedestinatus est ergo Iesus, ut qui futurus erat secundum carnem filius David, esset tamen in virtute filius Dei secundum spiritum sanctificationis, quia natus est de Spiritu sancto, & per virginem Mariam illa ipsa ineffabiliter facta hominis à Deo Verbo susceptio singularis, ut filius Dei esset filius hominis simul, & filius hominis propter susceptum hominem, & filius Dei propter suscipientem unigenitum Deum veraciter & proprie dicitur, ne non trinitas, sed quaternitas crederetur. Praedestinata est natura ista humana tanta & tam celsa & summa subvectione, ut quò adtolleretur altius, non haberet; sicut pro nobis ipsa divinitas quò usque se deponeret, non haberet humilium. Item beatus Augustinus: Hi sunt filij Dei quotquot spiritu Dei aguntur, sed gratia, non natura. Unicus enim natura Dei fi-

S. August.
lib. 21. de
Civ. Dei c. 15.

lius, propter nos misericordia factus est homini-
 filius, ut nos natura filij hominis, filij Dei per il-
 lum gratia fieremus. Manens quippe ille immu-
 tabilis, naturam nostram, in qua nos susciperet,
 suscepit à nobis, & tenax divinitatis suae, nostrae
 infirmitatis particeps factus est; ut nos in melius
 commutati, quod peccatores mortalesque sumus,
 ejus immortalitatis & justitiae participationem
 amittamus; & quod in natura nostra bonum feci-
 impleti summo bono in ejus natura bonitate serve-
 mus. Sicut enim per unum hominem peccantem in
 hoc tam grave malum devenimus, ita per unum
 hominem eundemque Deum justificantem ad illud
 bonum tam subtile venimus. Item beatus Hiero-
 nymus: Propheta ait: Virga tua & baculus
 tuus ipsa me consolata sunt. Virga, mater est
 Domini; ex qua baculus iste, fesso jam per atatem
 mundo qui eum sustentaret, exiit. Illum ergo in
 Virginis uterum delapsum, ut totam redemptio-
 nis nostrae historiam retexamus, partu effusum
 hominem se exhibuisse pro homine, & creaturam
 suam se de creatore fecisse, illum formam servi
 accepisse, exinanisse se potestatis voluntate, non
 natura deitatis, per quam non poterat non esse
 quod fuerat, illum maledicta pro salutaribus me-
 ruisse miraculis, illum sputa, illum palmas, illum
 coronam spineam, illum postremo crucem pro nobis
 fuisse perpesum, illum inferna penetrasse, illum
 die tertia resurrexisse in id corpus quod cruci fue-
 rat adfixum, illum hominem Deum post mortem,
 mortis, caelum petiisse, victorem, sedere ad dex-
 teram Dei, venturum suo tempore ad iudicium
 faciendum, illum spiritum Dei per sanctorum
 suorum quotidie ora celebrari. Haec cogitasse, vi-
 xisse

Psal. 22.

xisse est; hac meditatio, partus est anima; in hac relabi vel recurrere, cum Domino jungi est, & cum ipso, per hac humiliari est, cum ipso pati est, cum ipso mori est, cum ipso est etiam suscitari.

XXVI. Beatus quoque Vigilus: Nos unum, inquit, Christum eundemque Dei filium, & hominis filium, non duos profiteamur, & ita Verbum intra Virginis uteri secreta carnis sibi initia concessisse, id est, verè incarnatum fuisse, ut tamen Verbi natura non mutaretur in carnem; itemque carnis naturam ita per suscipientis commixtionem in Verbi transisse personam, ut non tamen fuerit in Verbo consumpta. Manet enim utraque, id est, Verbi carnisque natura; & ex his duabus hodièque manentibus unus est Christus, unaque persona. Quis enim sacrilega opinione indutus, eò usque desipiat, quis in tam abruptum erroris barathrum semetipsum iniciat, ut filium Dei sine sua propria carne, quam in sacra Virginis utero ineffabili societatis per se mixtione ita sibimet adunavit, ut & Verbum homo, & homo Deus, idemque unus, non mutatis generibus nature fieret, neget hodie sedere ad dexteram Patris, venturumque judicare vivos & mortuos, cum ipsum Dominum dixisse non nesciat, Cum venerit filius hominis in gloria Patris sui. Item ipse: Nam cum Iesus Christus non Verbi sed carnis proprium sit nomen, & Deus proprium Verbi non carnis constet esse vocabulum; tamen & Verbum propter carnem suam, homo Iesus Christus; & caro propter Verbum Deum, Deus Verbum est. Item ipse: Diversum est initium non habere, & ex initio subsistere; mori, & mori non posse. Et tamen sicut ipsi Christo proprium est utrumque, ita

Vigilius Tapf.
lib. 1. adversus
Euych. c. 4.

Math. 16.

non ipsi sed in ipso est utrumque commune. Si enim dicamus, quia ipsi est commune, necesse est ut exigatur à nobis dare & ostendere alium, cum quo sit ei hoc ipsum commune. quæ professionis necessitas in Nestorij vergit impium dogma. Melius igitur & catholicè dicimus in ipso, & non ipsi, esse commune: & melius ipsi, & non in ipso, dicimus proprium esse. Ergo proprium est illi mori, qui propter naturam Verbi, mori non potest. Item propter ineffabile mysterium unius personæ, utrarumque naturarum communis in ipso fuit mortalitas carnis Verbi natura, quæ mori non potuit, & communis in ipso est immortalitas Verbi natura carnis, quæ morti succubuit. Ergo sicut illi mori & non mori ex utrisque naturis est proprium; ita commune est in ipso utrisque naturis, quod illarum est proprium.

XXVII. Sanctus Hilarius confessor: Natus ergo, inquit, unigenitus Deus ex Virgine homo secundum plenitudinem temporum, in semetipsum proVecturus in Deum hominem, hunc per omnia evangelici sermonis modum tenuit, ut se Dei filium credi doceret, & hominis filium predicari ammoneret; locutus & gerens homo universa quæ Dei sunt loquens, deinde & gerens Deus universa quæ hominis sunt: ita tamen in ipso illo utriusque genere sermonis nunquam cum significatione & hominis locutus & Dei fuit. Ecce apertè beatus Hilarius dicit Dominum nostrum Iesum Christum docentem in Synagogis & ubique hunc modum sermonis per omnia tenuisse, ut se Dei filium credi doceret, & utriusque verum. quòd si verum, & proprium, alioquin, quare ex illo tempore non sunt inventi

quatuor modi quibus crederetur, duobus videlicet Patri, & duobus matri? Beatus autem Proculus Constantinopolitanus Episcopus, cum exponeret verba Apostoli, ubi loquitur de Iudæis dicens, *quorum Patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula*, ait: *Hæc Pauli verba, quam subreptionem calumniæ eorum qui prava diligunt habere mittunt. Dixit enim Christum, ut ostendat quoniam secundum veritatem Deus factus est homo. Dicit eum ex Iudæis secundum carnem, ut insinuet quia non ex illo tempore quo est incarnatus existat. Dixit eum qui est, ut eum sine initio declaret. Dixit eum super omnia, ut totius creature Dominum prædicet. Dixit eum Deum, ne passionibus habitûque traducti intemeratam ejus audeamus negare substantiam. Dixit benedictum, ut adoremus eum tanquam omnipotentem suppliciter, nec ut conservum calumnijs appetamus. Dixit eum in secula, ut demonstrat quod is qui nos verbo creavit, pro sua divinitate jugi à nobis honore celebretur. Habentes itaque Christum & existentem, & Deum, & benedictum in secula, veneremur eum Deum & Dominum, dicentes assertoribus exterorum dogmatum, si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus.*

Rom. 9.

Rom. 8.

XXVIII. Iterum interrogat Felix dicens: *Quid differt inter propria naturaliæque nomina divinitatis in uno filio Dei, atque accedentia humanitatis ejus? respondetque subjungens: Hoc differt, quod in divinitate sicut verus est filius Dei, ita & verus Deus. In humanitate verò sicut verus est homo, ita verus est filius hominis.*

Videtur mihi Felix rem in hoc loco fecisse ridiculofam. Differentiis namque nominum interrogavit divinitatis & humanitatis, & respondit hoc diff. re quòd in divinitate verus sit Deus, & in humanitate verus homo. Hoc non est differentia nominum, sed potiùs separatio substantiarum. Nam si, ut ait, divinitatis nomen est Deus, & humanitatis homo, debuit utique dicere quid differat inter utrumque nomen, id est, Deus & homo; & ut in sequentibus ait, *in divinitate unigenitus, in humanitate primogenitus*, debuit certè dicere quid differat inter unigenitum & primogenitum. Sed ponamus ipsius Felicis verba quæ prosequitur, ut ex ipsis lector cognoscat quomodo separando nomina, dividit substantias. *In illa, inquit, Deus super omnia, in ista verò homo intra omnia; & ut brevi compendio plurima concludam, in illa, id est in essentia divinitatis, Deus Dominus, Patris Verbum, Patris veritas, sapientia, virtus, imago Patris, invisibilis splendor Patris, lumen ex lumine, consubstantialis Patri, consimilis ei, equalis per omnia, invisibilis ut Pater, immensus, incircumscriptus, omnipotens, creans omnia cum Patre & Spiritu sancto, factor, vivificans quos vult, sicut & Pater, eligens cum Patre quos vult, prædestinans cum Patre quos præscit, sanctificans, deificans, glorificans quos vult, & reliqua his similia plurima. Accedentia verò illi sunt, homo, infans, puer, adolescens, juvenis, minister legis, servus Patris, minor Patre, subjectus frater electorum, particeps eorum, coheres, propinquus illorum, conformis, consimilis per omnia, excepto peccato, mediator Dei & hominum, Prophetas*

Evangelista, Apostolus, Sacerdos, Pontifex. Hac omnia, & his similia accedentia sunt illi secundum dispensationem carnis, non propria secundum potestatem Deitatis.

XXIX. Ecce, ut lectio ipsa demonstrat, Felix aperte testatur hæc nomina secundum dispensationem carnis, non esse propria secundum potestatem Deitatis. Si caro ipsa propria dicitur, & est Verbi; quare carnis nomina non erunt propria ei cujus est caro ipsa propria? Ut mihi videtur, intellexit Felix quod ista nomina, id est, homo, infans, puer, Apostolus, & Pontifex, non essent Domini & Salvatoris nostri, nisi incarnaretur. quod utique verum est. Non tamen intellexit quod postquam incarnatus est, propria facta sint Dei, quia Deus ipse factus est hæc, id est, Deus Verbum factus est homo, infans, & puer. ipse factus est Apostolus, ipse factus est Pontifex. Sed quia, ut dixi, bene potuit dicere Felix quod ipsa nomina non sint in Domino ex natura divinitatis, sed ex humanitatis; non tamen bene dixit quod non sint propria; quia propria facta sunt, propter carnem propriam quam assumpsit.

XXX. Nos tamen, quam cautelam sanæ fidei in hac re tenere debemus, ex verbis Patrum ostendamus. Beatus itaque Vigilus Episcopus in expugnatione Acephalorum hæreticorum sic dicit: *Sicut illi mori & non mori ex utrisque naturis est proprium, ita commune est in ipso utrisque naturis quod illarum est proprium. Et ut exempli gratia dixerim, proprium mihi est notam livoris cujusque verberis gestare in corpore meo per naturam carnis meæ; & proprium mihi*

*Vigilius in lib.
5. adversus
Eurych. cap. 2.*

est hanc eandem notam non gestare in spiritu meo per naturam animæ meæ. Item proprium mihi est plagam verbi, id est, sermonem durum gestare in mente mea per naturam animæ meæ, & proprium mihi est eandem plagam non portare in corpore meo per naturam carnis meæ. Et cum sit mihi utrumque proprium; & corpori, & animæ meæ, utrumque alienum; quia nec corpus durum latissime sermonem intelligit, nec animæ flagelli vulnere livescit. Utrumque tamen commune est in semetipso, & animæ & corpori meo: quia nec animæ extra corpus, à quo ei sentire proprium fuerat, sentit; nec corpus citra animæ consortium plagarum indicia gestavit. Quod ergo proprium mihi in singulis, & alienum est singulis, id commune est in me ipso singulis, quod proprium est singulis. Et tamen ego ipse unus sum in utrisque, in me ipso communibus; & ego ipse unus sum in singulis mihi metipso proprijs. Quæ cum ita sint, series nobis divinarum percurrenda est litterarum, & plurima testimonia congreganda, quibus demonstretur quàm sit impium & sacrilegum, ea quæ sunt propria carnis Christi, ad naturam Verbi proprietate referre, & quæ sunt propria Verbi proprietate nature carnis adscribere: & quàm sit nihilominus impium, ea quæ sunt propria carnis per exceptionem proprietatis alienare à Verbo, & quæ sunt propria Verbi, eadem exceptionis lege alienare à carne; cum sit eis in Christo utrumque commune, & Christus sit utrumque.

XXXI. Felix in sola humanitate dicit Dominum Apostolum & Pontificem fuisse. Beatus autem Cyrillus contra hoc ita docet, dicens: Scriptura namque divinitus inspirata Deum nobis

inhumanatum predicant Emmanuel, participatumque carne & sanguine proximè nobis Dei & Patris affirmant Verbum factum, hoc est, hominem, non per conversionem, seu mutationem, sed virtute ineffabilis unitatis. Ideoque & unum dicimus Dominum Iesum Christum, unamque fidem, & unum sanctum baptisma. Qui autem à dogmatibus sic rectis recedunt, & contra sacras litteras durum atque superbum obiciunt sensum, & hoc solum quod bene se habere arbitrantur inspiciunt, hominem verò assumptum à Deo Verbo dicunt, secundum illud puto quod per unum sanctorum dictum est prophetarum, Non eram Propheta, Amos 7. neque filius Propheta, sed caupo eram fricans siccamina, & assumpsit me ex ovibus, & sicut ait beatus David, suscipiens mansuetos Dominus. Per habitum quippe & familiaritatem spiritalem, tanquam in voluntate & gratia & sanctificatione, sicut & nos ipsi adherentes Domino, unus spiritus 1. Corinth. 6. sumus, secundum quod scriptum est. Sed non est hoc humanari Dominum, sed neque proximè nobis carne & sanguine participare, sed magis proprium facere hominem, & non secundum alium modum quem dici poterit Prophetas & Apostolos & alios sanctos omnes. Putasne sanctus Paulus seducebat sanctificatos per fidem apertissimè dicens de unigenito, quia cum esset dives, pauper est 1. Corinth. 2. factus propter nos? Absit. Verè namque dicit omnino veritatis preco, qui est dives. Et quomodo pauper factus est? Etiam nunc sermo hic à nobis examinetur. Siquidem, sicut & sapere & dicere ipsi presumunt, homo assumptus à Deo est, quomodo pauper est factus qui assumptus est, & ultra naturam dignitatibus declaratus. Glorificatus est

enim ; aut si non est hoc verum , derogabitur ab eius assumptioni tanquam deportanti ad minorem partem , & inhonestiorem mensuram humanitatis. Sed ita sapere dissonum est. Ergo non est pauper factus , qui assumptus est. Restat enim dicere , quia factus est in paupertate nostra , qui dives est tanquam Deus. Et iterum : Respicienda itaque sunt non illorum multiloquia , sed recta & immaculata fides evangelica atque apostolica sanctionis. Deus est in carne & in sanguine , humanitatisque mensuram per ea quae humana sunt cognoscimus. *1. Reg. 22.* *Daniel. 7.* *Hebr. 8. & 9.* *Millia millium enim angelorum sanctorum ministrant ei , & sacram ejus sedem circumstant Seraphim. Quia verò factus est homo , appellatusque summus Sacerdos , non tanquam majori Deo offerens sacrificium , sed sibi met & Patri , fidei nostrae negotiatus confessionem. Et iterum : Intuere siquidem eum immolantem quidem secundum humanitatem , assidentem verò sicut Deum. Quid enim ait beatus Paulus ? Talem Pontificem habemus , qui sedet in dextera sedis majestatis in excelsis. Scientes igitur quia cum Deus esset , factus est homo , est autem unus atque idem filius , ipsi omnia tribuimus tanquam uni ; & dispensationis non ignoravimus modos , sensuum virtutem artificiose atque prudenter in eius semper convertentes obedientiam.*

XXXII. Felix soli divinitati tribuit vivificationem , dicens Dominum secundum divinitatem vivificantem quos vult ; & non recordans quod & caro vivicatoris Verbi , vivificatrix credenda est , beato Cyrillo docente ita : *Proprium ergo corpus factum dicimus Verbi , & non hominis alicujus seorsum , & separatim alterius*

citra eum qui intelligitur Christus & filius. Sicut autem proprium nostrum uniuscujusque dicitur corpus seorsum ejus cuius est, & in uno Christo intelligendum utique existens nostris corporibus cognatum sive consubstantiale. Factum enim ex muliere proprium ejus, sic ut dixi intelligitur & dicitur. Quoniam verò secundum naturam est ex Deo Patre Verbum, vivificatricem ostendit suam carnem; idcirco facta est nobis benedictio. Vivificans denique dicebat Christus: Amen dico vobis. Ego sum panis vivus qui de cælo descendi, & vitam dedi mundo. & rursus: Panis autem quem ego dederò, caro mea est pro mundi vita. & iterum: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Item beatus Cyrillus: Vti ne videar ego solus Verbi corpus proprium nominare, etiam sanctorum Patrum volui ponere testimonia, ut sciant adversarij quia inaniter nos inclamant sequentes ubique illorum voces. Ait itaque famosissimus noster pater & Episcopus Athanasius in libro de sancta Trinitate: Et apparebat quia non erat fantasia, sed verè habebat corpus. Decebat enim Christum induentem humanam carnem, hanc cum proprijs passionibus ejus indui totam; ut sicut totam proprium ejus dicimus esse corpus, ita & corporis passionem propriam solum ejus dicantur, licet non contingerent secundum divinitatem ejus.

Ivan. 6.

XXXIII. Interrogat Felix dicens: Recurrunt propria nomina ad accedentia, seu accidentia ad propria, annon? Respondet, recurrunt. Interrogat quo ordine? Respondet: Propter singularitatem personæ, in qua divinitas filij Dei cum humanitate sua communes habent actiones; qua ex

causa aliquando ea que divina sunt referuntur ad humana, & ea que humana sunt, interdum ascribuntur ad divina, & hoc ordine aliquando Dei filius in hominis filio filius hominis appellari dignatur, & hominis filius in Dei filio filius Dei nuncupatur. Hic ammonedo lectorem ut istum Felicis recursum nominum conferat cum relatione Nestorij, & perpendat ne fortè similia sint. Sicut enim suprà posuimus verba Nestorij, dicitur ille, sicut inseparabilem à divina natura habens copulationem relatione Dei & intelligentia omni creatura adorationem exhibente; & neque duos filios dicimus, neque duos Dominos. Et post aliqua iterum Nestorius ait: Sed solus precipuum habens hoc quod ad Dei Verbi copulationem adoptione & dominatione participans, auferens quidem omnem suspicionem dualitatis filiorum & Dominorum, prestitio verò nobis in copulatione ad Deum Verbum, omnem haberet ipsius fidem & intelligentiam & theoriam, pro quibus & adorationem pro relatione Dei ab omni suscepit creatura. Ecce Nestorius dicit Dominum relatione Dei theoriam suscepisse, id est, Deitatem & adorationem. Felix verò dicit recurrere nomina propter unitatem personæ, & propterea appellari Dei filium hominis filium, & hominis filium Dei filium nuncupari. Videtur namque mihi, quia licet utriusque, Nestorij videlicet atque Felicis, nova & inusitata atque confusa sint verba, unus tamen eorum aut similis in hoc loco est sensus. Deinde diligenter considerandum est hoc quod Felix dicit, *Aliquando Dei filius in hominis filio filius hominis appellari dignatur.* Quid est hoc? Nunquid aliquando, & non

prà cap. 7.

semper? Numquid appellari & non esse? Deinde ait, *Et hominis filius in Dei filio filius Dei nuncupatur.* Numquid nuncupatur tantum, & non est?

XXXIV. Sed quia scio horum verborum quandam similitudinem esse in dictis beati Hieronymi, quæ iste in prima sua contentione pravo sensu efferre solebat; videamus, si ab illo istius sensus & verba non discrepant. Ait namque beatus Hieronymus: *Hic filius hominis per Dei filium, Dei esse filius in Dei filio promeretur.* Ecce beatus Hieronymus dicit *esse promeretur.* Felix dicit *appellatur, & nuncupatur.* Certè multum differt inter *esse promeretur*, & *appellatur*, aut *nuncupatur.* *Filius*, inquit, *hominis in Dei filio filius Dei esse promeretur.* Certè sic cuncta Christi Ecclesia catholica credit & confitetur. Qui *esse promeretur*, verè & propriè esse cœpit: quia, ut jam suprâ dictum est, *ex quo esse cœpit, non aliud cœpit esse quàm Dei filius, & hoc unicus.* Qui autem appellantur & nuncupantur, spiritum adoptionis acceperunt, ut filij Dei vocarentur: quia ex quo esse cœperunt esse filij Dei, sed filij Adam; filij iræ, & filij hujus seculi; & dum ista essent, prævenit eos misericordia Dei antequam illi ulla bona velle aut eligere possent; & sicut eos præscivit & prædestinavit ante mundi constitutionem, & vocavit tempore constituto, ac justificavit per adoptionem & redemptionem animarum, deinde glorificaturus est per adoptionem & redemptionem corporum in ultima resurrectione. Hæc fiunt in illis qui per gratiam adoptionis filij efficiuntur & appellantur Dei, per illum qui ante secula na-

Vide integrum locum Hieronymi infra cap. 39.

Ephes. 1.

Rom. 7.

turaliter natus, & in seculo naturaliter factus est
 unicus filius Dei, qui nascendo est filius Dei,
 non renascendo, cui nomen filij generatio de-
 dit, non regeneratio, qui ex illa substantia qua
 esse cœpit, ex quo esse cœpit, non aliquando
 nuncupatur filius Dei, ut Felix vult, sed semper
 est, ut catholici credunt. Ita nos, sicut beatus
 Hieronymus ait, Deum hominẽmque jungen-
 tes, & filium hominis in Iesu, & filium Dei te-
 nemus in Christo. Hic sapientia vertetur, ut
 Apocalypsis ait. Hic promissæ antidoti aperien-
 da virtus. Hic Manichæorum virus, terrestre
 germen Arrianorum, divino, si dici fas est, se-
 mine superandum est.

Apoc. 13.

Ioan. 13.

XXXV. Memoratur item Felix dicti Do-
 minici, quo ait: *Nemo ascendit in cœlum nisi
 qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo.*
 & subjungit dicens: *Certè quando hæc loqueba-
 tur, nondum erat filius hominis in cœlo per natu-
 ram in suscipiente se, hoc est, in filio Dei.* Sed quia
 ego in hæc verba advertere non possum quid di-
 cere voluerit, aut quid senserit, ista indiscussa
 prætermittenda, & ad alia ejus transeundum
 est; maximè quia prædicta Dominica verba ex-
 posita verbis beati Augustini supra posuimus.

XXXVI. Item Felix: *Certè, ait, Catholica
 fides credit quod non proprius Dei filius, qui de
 substantia Patris genitus est. & per omnia Patris
 similis, pro nobis traditus sit, sed homo assumptus
 ab eo.* Hæc Felix. Nos autem dicimus: Absit,
 absit, ut ita catholica fides credat, quæ sine in-
 termissione decantat, dicens: *Credo in Deum
 Patrem Omnipotentem, & in Iesum Christum fi-
 lium ejus unicum Dominum nostrum, natum de*

Spiritu sancto & Maria virgine, passum sub Pontio Pilato, crucifixum & sepultum. Ita enim catholica fides credit, quod ipse qui filius Dei Patris Omnipotentis est, & natus est de Spiritu sancto & Virgine, ipse sit pro nobis traditus, ipse passus, ipse crucifixus, mortuus, & sepultus, ipseque resurrexerit, ascenderit ad cœlos, & sedeat nunc ad dexteram Patris, & inde, hoc est, de dextera Patris, venturus sit ad iudicandos vivos & mortuos. Sed quia, ut superioribus verbis beati Hieronymi dictum est, hæc cogitasse, vixisse est, hæc meditatio, partus est animæ, in hæc relabi vel recurrere, cum Domino jungi est, & cum ipso per hæc humiliari est, cum ipso pati est, cum ipso mori est, cum ipso est etiam suscitari, bonum & jocundum est de hac re Patrum quoque hinc sententias subnectere. Beatus Augustinus de hoc ita dicit: *Cujus & nativitatem futuram secundum carnem, & mortem, & resurrectionem, atque ascensionem in cœlis, Lex & Prophetæ prænuntiare nunquam destiterunt, prout ipse præcipiebat, obedientes & verbis & factis. Nam & sacrificijs carnalium victimarum, quæ sibi ipsa sancta Trinitas, quæ unus est Deus Novi & Veteris Testamenti, à Patribus nostris præcipiebat offerri, illius sacrificij significabatur gratissimum munus, quod pro nobis se ipsum solus Deus filius secundum carnem esset misericorditer oblaturus. Ipse enim secundum apostolicam doctrinam obtulit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis. Ipse verus Deus, & verus Pontifex, qui pro nobis, non in sanguine taurorum & hircorum, sed in sanguine suo semel introiit in*

Suprà cap. 25.

*August. de
Fid. ad Petr.
Diac. c. 12.*

Ephes. 15.

Hebr. 9.

sancta. quod tunc Pontifex ille significabat, qui cum sanguine in sancta sanctorum per annos singulos introibat. Iste igitur est qui in se uno tantum exhibuit quod esse necessarium ad redemptionis nostrae sciebat effectum. Idem sacerdos & sacrificium, idem Deus & homo. sacerdos, per quem sumus reconciliati; sacrificium, quo reconciliati; Templum, in quo reconciliati; Deus, cui reconciliati. Solus tamen sacerdos, sacrificium, & templum; quia haec omnia Deus secundum formam servi. Non autem solus Deus, quia hoc cum Patre & Spiritu sancto secundum formam Dei. Reconciliati igitur sumus per solum filium secundum carnem, sed non soli filio secundum divinitatem. Beatus quoque Vigilius: Ita verbum Dei jure dicimus passionis injurias pertulisse, non tamen passionem ullo modo sensisse. Dicam adhuc manifestius. Confixa est divinitati clavis; sed ipsa penetrari non potuit, sicut caro eius potuit. Si quidem vulnere locum caro patefacta aperuit. Nam Deitas indivisibilis atque impenetrabilis mansit. Ita ergo suscipiendo passiones, & earum non cedendo effectibus, apparet Dei Verbum impassibiliter passum. Sed quia caro eius haec omnia non solum pertulit, sed & sensit, & cessit, jure ac merito dicimus Deum his omnibus passionum conditionibus sensibiliter affectum in carne sua, sine sensu vel mutatione divinitatis suae. Vide ergo: perferre passionem, natura est utriusque; sed cedere passioni, non est utriusque natura, cum sit unius ejusdemque persona. Beatus quoque Athanasius ita dicit: Et ostensum est omnibus, quia non corpus erat Verbum, sed corpus erat Verbi; & hoc palpavit Thomas postquam

Vigilius lib. 2.
adversus Eu-
tych. cap. 9.

eum resurrexisse vidit à mortuis, & vidit in eo fixuras clavorum quas pertulit, ipsum Verbum in suo corpore dum crucifigeretur aspiciens; & cum posset prohibere, non prohibuit, sed etiam propria sua faciebat quæ erant propria corporis, tanquam sua, Verbum incorporale, denique caso corpore à ministro, sicut ipse patiens dicebat: Dorsum meum dedi ad verbera, & faciem meam non averti à confusione sputorum. Quæ enim humanitas patiebatur Verbi, hæc inhabitans Verbum ad se referebat, ut nos deitatis Verbi participes esse possemus. Et erat admirabile, quia ipse erat patiens & non patiens; patiens quidem, quoniam proprium ejus corpus patiebatur; & in ipso qui patiebatur erat non patiens, propterea quia natura Deus manens Verbum est impassibile; & ipse quidem incorporalis erat in corpore passibile; corpus autem habebat in se Verbum impassibile, destruens infirmitates ipsius corporis.

Esai. 50.

XXXVII. Felix dicit: Ita divina scriptura loquitur, ut ea quæ capitis sunt, id est, Christi, referantur ad corpus, id est, Ecclesiam, & ea quæ corporis sunt, adscribantur capiti. Hoc ex parte verum esse potest. Sed veriùs diceret, si dixisset: Aliquando ex voce corporis loquitur caput, sicut est illud, *Saule Saule, quid me persequeris?* & *Esurivi, & dedistis mihi manducare.* & cetera hujusmodi. Ceterùm ea quæ propriè excellentiæ capitis sunt, non sic referuntur ad corpus, ut iste dicit: quoniam ista communio capitis & corporis magis est in vocibus scripturarum, quàm in actibus & rebus, sicut est illud in Psalmo: *Longè à salute mea verba delictorum meorum.* Et: *Deus, tu scis insipient-*

Actor. 9.
Matth. 25.

Psal. 21.

Psal. 68.

tiam meam, & delicta mea à te non sunt abscondita. in quibus Dominus pro corpore suo solam vocem suscepit, non actum, aut rem. Ille autem, ut mihi videtur, propterea elaborat in tantum conjungere caput & corpus, ut etiam unam hæc personam dicat, & ex hoc confirmari videatur sensum ejus, quo Dominum secundum humanitatem eisdem tantummodo modis credat filium Dei Patris, quibus & ceteri sancti fiunt filij Dei, id est, gratia, adoptione, electione, prædestinatione, & ceteris, ut ipse superius apertè de Domino dixit. Propter quod apparet in verbis ejus, quòd plus quodammodo conjungat corpus Salvatoris Ecclesiæ, quam sanctæ Trinitati. Vnde & his verbis subjungit in conclusione operis sui dicens: *Nihil enim habere potest Ecclesia quod ad vitam & pietatem pertineat, nisi quod à capite suo, id est, Christo, acceperit, Apostolo teste, qui in epistola ad Ephesios scribens ait: Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo, qui elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipso.* Verum est omnino quòd Christus & Ecclesia caput & corpus dicuntur ab Apostolo frequenter. Et ideo una persona sunt; quia & corpus, capitis corpus dicitur, & caput, corporis utique caput. Non enim ad se dicitur caput, sed ad corpus. Sed tamen modus & discretio tenenda est, qualiter dicantur una persona. Neque enim eodem modo quo in filio Dei Verbum, & carnem, unam credimus omnino esse personam, non conjunctam ex duabus

Ephes. 1.

duabus personis, sed ex duabus substantiis; eodem etiam modo creduntur Christus & Ecclesia una esse persona, quæ conjuncta est ex multis personis. quæ unitas personæ, id est, Christi, atque Ecclesiæ, in Spiritu utique est, non in corpore. Sic enim docet diligenter Apostolus, dicens: *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Divisiones verò gratiarum insunt, idem autem Spiritus. Et divisiones ministrarum sunt; idem autem Dominus. Et divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Alij quidem datur per Spiritum sermo sapientia, alij autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum, alteri fides in eodem Spiritu, alij gratia sanitarum in uno Spiritu, alij operatio virtutum, alij Prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum corpus sunt; ita & Christus. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudei, sive Gentiles, sive servi, sive liberi, & omnes uno Spiritu potati sumus. Nam & corpus non est unum membrum, sed multa. Ecce Apostolus evidenter ostendit quomodo credantur Christus & Ecclesia una persona; videlicet, quia uno Spiritu potati, in uno Spiritu baptizati, unum corpus effecti per Spiritum Christi secundum eundem, & in eodem in uno Spiritu singulis hominibus diversæ*

gratiæ dantur; ita ut unus ex corpore homo, non
 omnes gratias habeant omnes ministraciones,
 omnes operationes infusas in corpore per unum
 caput Christum. Propter quod dicit in alio loco
Rem. 8. *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic
 non est eius. Si autem Christus in vobis est, cor-
 pus quidem mortuum est propter peccatum, spi-
 ritus verò vivit propter justificationem.* Ecce per
 Spiritum Christi efficimur ejus membra. Effe-
 cti autem membra ejus, Christus in nobis est,
 & hoc modo caput est nostrum, id est, Ecclesiæ,
 qui operatur omnia non in singulis, sed in om-
 nibus. In singulis ergo non omnia, sed aliqua,
 sicut in omnibus non aliqua, sed omnia. Divi-
 dit Spiritus gratias, dividit Dominus ministra-
 tiones, dividit Deus operationes. Sancta Trini-
 tas, unus videlicet Deus, qui & nunc operatur
 omnia in omnibus, & in futuro erit omnia in
 omnibus, & in singulis. Sed quia omnia per
 mediatorem Dei & hominum fiunt, qui est utri-
 que Deus & homo; ideo dicitur & est ipse me-
 diator Christus, caput Ecclesiæ. *1. Cor. 15.* *Omnis viri ca-
 put Christus est,* ait Apostolus, (omnis scilicet
 viri ex quibus constat omnis Ecclesia) *caput ve-
 rò Christi Deus.* Hoc itaque modo nos Chri-
 stum & Ecclesiam unam fateamur esse perso-
 nam. Felix autem, quia quadam indecenti ra-
 tione referri dicit ad corpus ea quæ capitis sunt,
 confirmare nititur quòd ea quæ à Christo acci-
 pit Ecclesia, illa sint quæ Christi esse astringit, id
 est, gratia, adoptio, electio, & cetera. Propter
 quod & testimonio apostolico confirmat &
 concludit dicens: *Ephes. 1.* *Qui elegit nos in ipso ante
 mundi constitutionem, qui predestinavit nos in*

adoptio
 Quasi
 elegit
 sum
 quanc
 filij, u
 filius.
 ptere
 ea qua
 quibu
 adjun
 rent
 Grati
 Adop
 X
 ostenc
 in B.
 homin
 fit ista
 utique
 suscip
 habea
 stræ, c
 enim
 perfo
 cordis
 Et hæ
 cus D
 putav
 largit
 suscep
 error
 bus m
 crede

adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipso.
 Quasi Apostolus diceret: Deus in Christo nos elegit, quando illum elegit; in ipso nos per ipsum prædestinavit in adoptionem filiorum, quando & illum prædestinavit in adoptionem filij, ut esset secundum humanitatem adoptivus filius. Talis omnino fuit sensus Felicis; & propterea de unitate Christi & Ecclesiæ loquens, ea quæ capitis sunt referri dixit ad corpus; de quibus jam suprâ sufficienter diximus, congrua adjunctes Patrum testimonia, quæ ostenderent multò aliter intelligendum, ubicunque Gratia, Electio, Prædestinatio, Assumptio, vel Adoptio sonat in dictis sanctorum Patrum.

XXXVIII. Quod ut faciliùs nunc iterum ostendamus, dicamus exempli causa. Legit Felix in B. Augustino, *Verbum Dei gratia suscepit hominem*; sed non bene novit discernere cujus sit ista gratia, à quo, aut cui largitur. Largitur utique à Deo à Verbo Dei naturæ humanæ, ut suscipiatur in filio, ut sit cum filio unus filius, & habeamus nos in illo primitias substantiæ nostræ, qui est verus filius, & proprius filius. Non enim merito humanitatis illius susceptæ sunt in persona Verbi ipsæ nostræ primitiæ, sed misericordia & gratia ejus pro nostra redemptione. Et hæc est gratia illa quam commendat catholicus Doctor. Felix autem non ita intellexit; sed putavit è contrario hanc gratiam à Patre filio largitam, ut dignaretur eum ex humanitatis susceptione gratia sibi adoptare in filium. Et hic error necessariò exigebat ab illo ut unum è duobus malis incurreret, id est, ut aut duos filios crederet, unum hominem, & alterum Deum,

aut cùm unum filium diceret, duobus eum modis esse filium Patris confiteretur, verum scilicet & non verum, proprium & adoptivum, natura & gratia. quæ duo mala advertuntur in literis ejus, quæ utique non adverterentur, nisi illa aliquando ad istum, aliquando ad illum inclinaret, occultissimo Dei judicio permittente. Et quia error terminum habere nescit, ad hoc devolutus est, ut sicut eum dixit Patri duobus modis filium esse, ita diceret & sanctam Deigenitricem aliter genuisse Deum, & aliter hominem, quasi extra Deum hominem genuerit.

XXXIX. Legit etiam Felix in sanctorum Patrum Hieronymi, Augustini, Ambrosij, Hilarij, & Aviti libris, cùm de incarnatione Salvatoris tractaret, intromissum nomen adoptionis, sed juxta modum assumptionis vel susceptionis ab eis positum. quod ille alio & contrario hausit sensu. De qua re ut ea quæ sentimus, congruentiùs proferamus; ponamus aliam quam ex illis sententiam tam plenariam, ut ubi adoptio dicitur, qualiter accipienda sit, ex precedenti & subsequenti sensibus colligatur. Ad itaque beatus Hieronymus in suo brevi & elegantissimo tractatu de similitudine carnis peccati contra Manichæos: *Denique hoc confirmat proposita ipsa sententia, quæ primum Adam in animam viventem factum esse testatur, novissimum in spiritu vivificantem. Ecce quæ tam post innumerabiles annos & incomprehensa curricula seculorum ab omnibus mortalibus, à quibus ut qui secundum carnem natus est separatur, quod ille primus vivens, hoc novissimus vivificans; ille sibi data vix possidens, hic possidenda condonatus.*

Quod & Psalmista duobus versiculis explana-
vit, dicens: *Quid est homo quod memor es ejus,
aut filius hominis, quoniam visitas eum? Homo,
Adam accipiendus est; filius hominis, Dominus
intelligendus est: qui in memoriam veteris visi-
tatur, & in defuncti recordatione spiritu saluta-
tionis impletur. quod ipsa verba exprimunt. ut
rem planam videre non mirum sit, dum & ho-
mini memoria conjungitur, & filio hominis vi-
sitatio copulatur. Illi mortali quid aliud poterat
superesse? huic vivificanti quid aliud oportebat
infundi? Nam defunctis memoria debetur, vi-
sitatio viventibus exhibetur. quod utrumque in
Dominop̄ incarnationem constat impletum, cum
ob primi commemorationem novissimus visita-
tur, & per novissimi visitationem salvatur &
primus. Huic sensui germana est illa senten-
tia: Primus homo de terra terrenus, secundus è
cælo cælestis. Quis est iste cælestis? Sine dubio ille
qui eum quem gestabat in baptisate fecit audi-
re quod ante ipsum nullus audierat: Filius meus
es tu, ego hodie genui te. Et qualiter dicitur ho-
die, si in principio Verbum, & Verbum apud
Deum, & Deus erat Verbum. quia non est istud
Verbum quod semper in Patre, & apud Patrem,
& cum Patre fuisse esse credendum est; sed homo,
quem in gratiam salutis Deus Verbum suscepe-
rat, audivit. Hic filius hominis per Dei filium,
Dei esse filius in Dei filio promeretur. nec adop-
tio à natura sejungitur, sed natura cum adop-
tione conjungitur. quoniam cum Verbum caro
factum est, non per assumptam decrevit assump-
tor, sed in assumente crevit assumptio. Creature
enim poterat per creatorem infirmitatis substan-*

Psal. 8.

Hebr. 2.

1. Cor. 15.

Matth. 3.

Hebr. 1.]

Ioan. 1.

tia commutari, creatoris autem in creaturam non poterat aternitatis natura converti. Et ideo cum dicitur; Prior homo de terra terrenus, secundus è cælo cælestis; non corporis materia separatur, sed forma vitalis; nec caro tollitur, sed carnis susceptor ostenditur, ille, inquam, qui in Evangelio ait, Vos de inferioribus estis, ego de superioribus sum. De superioribus ait, non utique siderea carne, sed virtute divina. Ecce beatus Hieronymus, postquam dixit, nec adoptio sejungitur à natura, sed natura cum adoptione conjungitur, ut ostenderet quæ esset hæc adoptio, adjunxit: Quoniam cum Verbum caro factum est, non per assumptam decrevit assumptor, sed in assumente crevit assumptio. Quod supra dixit adoptio, hoc inferiùs subjecit assumptio; & quam supra dixerat naturam, explanavit subdendo assumptorem & assumentem. Nihil ergo aliud hîc significat adoptio quàm quod assumptio; & nihil omnino aliquid tale hîc demonstrat tota beati Hieronymi sententia, per quod suspicari possimus ita eum sensisse, ut Dominum nostrum Iesum Christum secundum humanitatem Dei Patris adoptivum filium credendum doceret. Quia cum dicit adoptio, & natura assumens, & assumptio, assumpta, & assumptor; nihil horum ad Patrem referri videtur, sed de duabus tantùm substantiis, ex quibus constat una persona unici & veri filij Dei, tractari cognoscitur. Et ut plenius dicamus quod sentimus, adoptata est natura humana, id est, suscepta vel assumpta in persona filij à filio; ut cum ipse esset filius, non alio, sed eo modo quo erat & antè filius. & hoc est quod dicitur, non per assum-

1. Cor. 15.

Ioan. 8.

pram decrevit assumptor, sed in assumente crevit assumptio.

XL. Iuxta igitur hunc modum & ceteros Doctores dixisse & sensisse, ubicunque nomen & verbum adoptionis in fide dogmatibus inseruerunt, credimus. Dicit itaque beatus Hilarius:

*Hilarius l. 2.
de Trinit. sub
finem.*

Parit virgo, partus à Deo est. Infans vagit, laudantes Angeli audiuntur. Panni sordent, Deus adoratur. Ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.

Sed statim post paululum subjungit dicens eum in carnis assumptione hominem, Deum verò in gestis rebus existere. Paulò namque superiùs dixit: *Postremo unà cum Iudæis irascantur iidem heretici, quòd Christus sibi proprium Patrem confitens, Deum equalem se fecerit Deo; & unà cum his audiant, Vel operibus credite meis, quia ego in*

Ioan. 14.

Patre, & Pater in me est. Vnum igitur est hoc immobile fundamentum, una hac felix fidei petra, Petri voce confessa, Tu es Filius Dei vivi.

Matth. 16.

Ecce admirandus Doctor dicit quòd Christus proprium sibi Patrem confiteatur Deum. Nempe si proprius Pater, non adoptans, sed generans, proprius filius, non adoptatus, sed natus.

XLI. Beatus quoque Avitus, Photinianorum hæreticorum validissimus expugnator, scripsit dicens: *Certè circumfremantibus Iudæis*

Avitus ep. 2.

& in Dominum nostrum exerta blasphemiarum tela vibrantibus, quem respondiisse credimus, Amen dico vobis, ante Abraham ego sum, nisi

Ioan. 8.

quia per concordiam genitoris & generis ipse per traducem maternorum parentum descendit ex Abrahæ semine, qui sine annorum numero Abraham præiuit aternitate? Qui maximus Patriar-

charum, cum videret illum diem, in quo sine fine permanet Deus, concipivit tamen illum videre quo homo unitus est Deo. Vidit, inquit, & gavisus est. quia sicut cernebat illum in quo erat genuina majestas, ita & istum desiderio conceperat, in quo adoptata illustrabatur humilitas. Sed quia hæc dicens, nec credidit nec docuit Dominum nostrum adoptivum esse filium juxta humanitatem, apparet ex eo quod ibidem præmisit dicens: *Apostolus autem dicit, Postquam vero venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum. Enimvero qui mittitur, erat antequam mitteretur. Quia si ante Mariam non fuisset, hunc similem ceteris adoptio faceret Dei filium, non natura. Nec in Evangeliiis ipse dixisset: Tantum dilexit Deus mundum, ut filium suum unicum daret. Non electum ergo ab ipsa ineffabili paternitate, sed genitum; cui tam Deo quam homini vero, in utraque natura fideliter proprio, in divinitate emanasse de Patre, in corpore cœpisse de matre. Ecce catholicus Doctor veridicè contra Felicem testatur, quòd Dominus noster nec adoptione nec electione sit filius Patris, sed genere & proprietate.*

XLII. Beatus etiam Papa Gregorius cum exponeret verba Helii, ubi dicit, *Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus*, dixit: *Legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse recta populum scimus. Sed huic mediatori in legislatoribus similis nullus est. Quia isti gratuito vocati, ex peccatis ad innocentiam redeunt; & ab his qui in semetipsis experti sunt predicando alios reducant. Redemptor autem noster, homo sine peccato*

*Avitus ep. 28.
Galat. 4.*

Joan. 3.

*S. Gregor. lib.
27. Mor. in Iob
cap. 1.*

est, *filii sine adoptione*. Ecce eximius Doctor dicit Dominum nostrum filium sine adoptione: qui profecto si sciret duobus modis eum esse filium Patris, id est, secundum humanitatem adoptione, secundum divinitatem natura, nunquam illum diceret filium sine adoptione.

XLIII. Fidentius verò quidam catholicus Doctor cum similiter doceret proprium & verum esse filium Dei Dominum nostrum, exponens locum illum Evangelij, ubi transfigurato Domino in monte, facta est vox Patris ad Apostolos dicens, *Hic est Filius meus dilectus*, dicit: *Ideo, elevantes oculos Apostoli, neminem viderunt nisi solum Iesum, ne & ipse filius hominis, sicut Moyses & Helias, vel ceteri sancti, putaretur homo Dei, & æquaretur cum adoptivis Dominus majestatis*. Ecce & hic pietatis Doctor eum quem dicit non æquandum adoptivis, filium hominis nominat: quem utique si sciret adoptivum secundum carnem, nominans eum filium hominis, non sic discerneret ab adoptivis ut Dominum majestatis.

XLIV. Beatus quoque Augustinus, cum exponeret epistolam beati Pauli Apostoli ad Galatas, & pervenisset ad locum ubi dicitur, *At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus*, post aliqua quæ ad expositionem horum verborum pertinebant, subjunxit dicens: *Nec dixit idem Apostolus, ut adoptionem filiorum acciperemus, sed reciperemus; ut significaret hoc nos amisisse in Adam, ex quo mortales sumus. Hic enim adoptionem reci-*

pimus. quod ille unicus non dedignatus est partici-
 patione natura nostra, factus ex muliere. Sed si
 prædictus Doctor in his verbis ita nos sapere
 voluisset, ut unicum filium Dei Dominum no-
 strum duobus modis Deo Patri filium confite-
 remur, id est, natura, & adoptione, nunquam
 iterum taliter doceret, ut in expositione Psalmi
 octogesimali octavi docuit, dicens: *Quis in nu-
 bibus aquabitur Domino? Et quis similis erit
 Domino in filiis Dei? Ergo nemo in filiis Dei si-
 milis erit filio Dei. Et ipse prædictus est filius
 Dei, & nos dicti sumus filij Dei. Sed quis similis
 erit Domino in filiis Dei? Ille unicus, nos multi;
 ille unus, nos in illo unum; ille natus, nos adop-
 tati; ille ab æterno filius genitus per naturam,
 nos à tempore facti per gratiam; ille sine ullo
 peccato, nos per illum liberati à peccato. Quis
 ergo in nubibus aquabitur Domino, aut quis si-
 milis erit Domino inter filios Dei? Ecce illustris
 Doctor prædicat Dominum nostrum nativitate
 esse filium, non adoptione, dicens; *Ille natus,
 nos adoptati; ille ab æterno filius genitus per na-
 turam, nos à tempore facti per gratiam.* Quia
 proculdubio qui nascitur, non adoptatur ei de
 quo natus est; & qui adoptatur, non de illo nas-
 citur à quo adoptatus est; sed nisi natus, adop-
 tati non potest. Natus enim de altero, adoptatur
 ab altero. Dominus autem noster, quia non est
 natus de altero patre, non adoptatur à Deo Pa-
 tre. Quia verò nascitur ex Deo Patre, nec cum
 homo sit, adoptatur à Patre; quia in assumptione
 carnis non fit alter; sed is qui erat Deus, ef-
 ficatur homo, Deus natus sine initio propter se,
 homo natus à certo initio propter nos, unus &*

unicus
 parti-
 cipati-
 onis est &
 est, nos
 pote-
 nunc
 sit ni-
 Propri-
 tate
 rior.
 diffe-
 discr-
 tas, sunt.
 senti-
 viver-
 rum.
 secul-

A.D.

D

C
 dov-
 sto,
 rum
 vos a-
 ctore
 sariis

unicus, proprius & verus. Nec propterea, quia particeps fieri dignatus est substantiæ & mortalitatis nostræ, particeps etiam factus credendus est & conditionis; cum nos, ut supra jam dictum est, conditione nascamur, ille misericordia; nos debito moriamur, ille potestate; nos illius potestate de filiis iræ efficiamur filij Dei, ille nunquam talibus obnoxius, nihil aliud esse possit nisi filius proprius & verus æterna nativitate. Propter quod etiam cum ipsa assumpta humanitate unus est verus Deus cum Patre, non posterior, non minor Patre, aut Spiritu sancto, non differens majestate, non impar potestate, non discrepans operatione. Sancta enim hæc Trinitas, discreta personis, non separabilis, unum sunt. Unus est, non in una essentia, sed una essentia, una substantia, uno nomine, una natura, vivens & regnans, sine recordatione præteritorum, sine expectatione futurorum, per omnia secula seculorum. Amen.

AD EVNDEM IMPERATOREM,

DE INSOLENTIA IVDÆORVM.

CHRISTIANISSIMO, & verè piissimo, & in Christo victori ac triumphatori Hludovico Imperatori felicissimo, semper Augusto, Agobardus abjectissimus omnium servorum vestrorum. Cum Deus omnipotens, qui vos ante tempora præscivit & præordinavit rectorem pium futurum temporibus valde necessariis, sublimaverit prudentiam vestram & stu-